

GÉGÉPÉ

avagy
lassúdad haladás
a kommunizmus felé

MCMXL II.

„A töredék legyen akár egy kis műalkotás: elhatárolódva a környező világtól, önmagában teljes, mint egy sündisznó.”
August Wilhelm Schlegel – Carl Wilhelm Friedrich Schlegel:
Athenaeum töredékek, 206. Tandori Dezső fordítása.

„Ha tudomány, jó, megtanulom. No mondd, miféle a félés?”
Richard Wagner: *Siegfried*. Radó Antal fordítása.

„Boldog (...), aki saját igényeinek felmérésével olyannyira marad el az idevágó magasabb döntésszál mögött, hogy így természetszerűleg jelentkezik az élvezeti többlet.”
Heimito von Doderer: *A Strudlhof-lépcső*.
Tandori Dezső fordítása.

(2.9)

A zsidóház annyit tesz, hogy az összes lakó zsidó. Mindenki, a tulajdonostól a házmesterrig. A viceházmester nem. (K)-ék zsidóházban laktak. Háromemeletes bérház a Szondy és a Rózsa sarkán, közelebb a Körúthoz, mint a Ligethez, (K) nagyszülei a Horthy Miklós útról költöztek ide ostrom után. Elcserélték a zsidó tulajdonossal a Hadik kávéházzal srégen szemben levő lakásukat. Budát Pestre, a Hadikot semmire, a keresztény nagypolgári környéket zsidó kispolgárra. Illetve akkor már nem volt mindenki zsidó a házban, mert a Vértessy néni biztos nem, és itt laktak egy darabig Szendreyék is, két szomszédval odébb, a harmadikon. Meg prolicsaládok a földszinti egyszobásokban, azokról semmit nem lehetett tudni. Két Szendrey fiú, (K)-nál valamivel idősebbek, nem törődtek vele. (K)-nak fogalma sem volt arról, mi az, hogy zsidó. Vagy proli. Komcsik. Szendreyék nem azok, Vértessy néni sem. A prolik a földszinten igen? Pásztor igen? A Pásztor rendes proligyerek, gondolta. Nem zsidó, nem komcsi. Oké, nagyjából semmiről sem volt fogalma.

(1.17)

Egy lovas áll a Hunyadi téren, a kézilabdakapu felé fordulva. Itt ezt-azt a növényzetből rosszul ültettek el, csak nagyjából, nem rendszeren, nem eléggé. A földből félig kifordulnak bokrok, a platánfák a levegőnek támaszkodva meredeken a járda felé, a járdán parko-

ló autók fölé hajolnak. A ló a homokozóban áll, igyekszik kiharapni egy darabot a gyep-téglából. Harapdálja a füvet, a hátsó lábaival kapál a homokban, ha megrázza a fejét, csörög a zabla. A lovas pedig a nyeregben ülve alszik. Állát leszegve a melléhez szorítja, hátát, derekát mereven, egyenesen tartva időnként lassan előre dől, olyankor pillanatokra fölébred, a nyeregbe kapaszkodva visszatolja magát, és gépiesen megveregeti az állat nyakát. Mint aki mindenből végképp kivonult. Középről kifelé. (K) a kézilabdakapu alsó tartóvásán ül, lába között a labda. Nézi a hajolgatást. A lovas néha mintha mondana is valamit a lovának, (K) nem hallja, hogy mit. Ez mégiscsak valódi. A kard hegye csaknem leér a földig, a homokig, ahogy a lovas álmában előrehajol, a hüvely vasa megcsillan a napon. A ló abbahagyja a rágást, (K) felé fordul. (K) nézegeti a lovat. Turkálja az orrát, nézi a lovat.

(6.7)

Szívek dobognak a troliban. Esik, kopog a tető, szálldos a pára, nyikorog a troli, dobognak a szívek. (K) a peronon áll, látja a megállóban azt a lányt, akit múlt alkalommal hazakísért tánciskola után, valaki mással kézen fogva. Az ablakok behúzva, nehéz a levegő, himbálózna a bőrfogantyúk. Bedöglök a troli, csúszik előre a lejtőn. Csak ne az Élmunkás hídon dögljön be. Az Izabella utcai megállónál a házfalon háborús belövésnyomok közt felirat, a negyvenes évek végén meszelték ide: KI A REAKCIOSOKKAL A KÖZÉLETBŐL.

(4.11)

Bridzsezés közben Loli meg a férje, Miki, folyton a zsidókat emlegette. Szorosra köti Miki a nyakkendőjét, alaposan meghúzza, nem lazítja meg, hülyén néz ki, mégis jól áll neki. Folyton nyilván nem zsidózik. Sokszor. Bibsik így meg úgy, 'az is egy mádi honpolgár', mondogatja, és széleset legyint. 'Miklós', szól rá csendesen (K) apja, de Miklós erre is csak legyint egyet. 'Miki!', ismétli vészjóslón a felesége, és (K) apjára pillant. 'Komcsik!', tromfol a Miki elégedett hangon. Nem folyton így ment, de épp eleget ment, (K) pedig nem kérdezte meg tőlük, hogy ez meg mi. Semmi ilyesmit,

de hát mégis mit kellett volna kérdeznie?

Zsidó, punktum, jól van, de miért emlegetik őket ennyit. Ha mégis belekérdezett valami-be, a felnőttek azonnal másra tereltek a szót, hogy megy az iskola, udvarol-e már egy helyes kislánynak, satöbbi. Előjött, mert előhozták, sokszor mondták ki azt a szót, hogy zsidó. Zsidó és három pikk. Loli szép nő, divatos kalappal. Őrjítő svájcisapkában. Megjelenik az ajtóban, végigvonul az előszobán, két gyors puszi, vigyáz a sminkjére, nem mázolja szét a rúzs, a tükör előtt leveszi a sapkáját, olyan mozdulatokkal, mintha idegen férfi előtt vetkőzne. Megigazítja a frizuráját. A testére simuló ruháját.

Ne próbáld elképzelni.

Űl a kártyaasztalnál, egyenes derékkal, (K) felizgul tőle. Félig leeresztett szemhéjak, hasonlít (K) orosztanárnőjére. Kosztüm, blúz, nyak, hajpihe. Lolcsi melle. Kirschnerné melle. 'Ne zsidózzál annyit, pacni!', tromfolja le Lolcsi a férjét. 'Mi zsidók vagyunk', közli (K)-val a Takács, 'felfogtad?'

(4.12)

'He? Na?' Közben teljes erőből fújja kifelé az orrán a füstöt, arra koncentrálna, hogy ne köhögje ki a tüdejét, (K) ezzel se tud mit kezdeni. Mit kell ezen külön felfogni? 'Aki nem komcsi, az náci.' És Ráskay felé bök az állával. Loli fölöslegesen magasra emeli a kártyát, és nem tudod, hogy mi a baj, mi baja van, de valami baja van. Valami baj van. Úrilány. Úriasszony. Meg fog halni?

(2.10)

Urak, van ilyen. Van, nyugi. Már nincs. A kommunizmusban még volt, legalábbis az elején. (K) anyja és (K) anyjának a nővére, Nyuszi és Lonci, *echte* budai úrilányok, két hibátlan darab, eltéveszthetetlen gesztusokkal. Tartás, hanghordozás, fennhordott orr. Nem *anyynira* fenn, mondhatni, majdnem a helyén, és ha olykor kissé följebb is a kelleténél, mindig pontosan tudják, mi a *kellet*. Csinosak, jól öltöznek, nem túl nagy ruhatárból, ügyesen variálják, amijük van. Összenéznek, összevillan a két szempár, rövid, könnyörtelenül gú-

nyos mosoly, ennyi. Azonnal megtalálják a hangot bárkivel, akivel akarják, és akivel kell, az úgynevezett egyszerű emberekkel is, de aki nem fontos, azon átnéznek. Az egyszerűen nincs, nem létezik. Tudnak bridzselni, korcsolyával szabályos nyolcasokat írni, bógnizni. Spárgázni is, ha gondosan bezárkóznak a szobájukba. Csevegnek németül. Nem jól, mégis, ahhoz képest, hogy nem jól, nagyon jól. Mindent nagyjából ilyen *nem jól* jól tudnak, *ezt ma szexinek fordítják.*

Tudnak nejlonharisnyát szexisen fölhúzni, klimpírozni bármely pianínón, megjelenni, táncolni, tárgyalni, társalogni, és ez már szinte minden. Férfiakat kezelni. Kellő módon belépni bármiféle emberekkel teli terembe. Nem derogál nekik barackot befőzni. Takarítani se. Tudnak főzni. Nem mindent. Nem tudnak mindent.

(2.11)

Nem tudnak főzni mindent. Egyik jól főz, a másik rosszul, de az is még meglepően jó. Két-három sütemény, szerelmeslevél, darázsfészek, húsleves, sajtos hús, rósejbní, pogácsa, a tetején reszelt sajttal. Lehet, hogy mindent tudnak? Kisujjukban az illem, nem mintha illedelmeskednének. Olykor, ha muszáj, amúgy magasról tojnak a jó modorra. Hercegovinát szívnak. Nem rosszak, nem jók, sosem panaszkodnak, stabil ízlésük van, lelkesednek a dzsesszéért és Wagneréért. Autentikus, képmutató, nem prüd, szupergyors, okos, önfejű, könnyelmű nők. (K) anyja, meg annak nővére, Lonci. Könnyen veszik.

(1.18)

A legnehezebbet is könnyen, legalábbis te úgy fogod látni. Olykor kibillen az ízlés, mint karcsú boka a magas sarkú cipőben, akkor is, ha a gazdája amúgy halálbiztosan lépked. Osztályuk, korosztályuk mintapéldányai, tévedhetetlenül bemérik, ki hova tartozik, von Haus aus miként van eleresztve. Egymásra pillantanak cinkos mosollyal, (K) százszor látta. Ezerszer. Közben pedig a nyomasztó, megalázó szegénység, minden héten grízes tészta. Mákos tészta az ebéd, nem elég mákkal. Nem elég porcukorral. Kiereszted a konyhai csapatot, hogy megfelelően hideg legyen a víz. Káposztás tészta lesz már megint. Eszed a túrós csuszát már megint, ezüst eszcájggal. A tányér szélére rendezel pár szál tésztát. Eszed, nem eszed, turkálsz benne, azzal eszed, ami van, nem kapsz mást, mert ez most kommunizmus, világos? Egyszer a Pásztoréknál volt meccset nézni, és kapott vajjas kenyeret trappista sajttal.

(8.5)

(K) nagyanyja átjár teázni és *antik* dolgokról csevegni a barátnőjéhez. Néha elege lett az otthoni vircsaftból, olyankor fölvette a fehér csipkegalléros fekete ruháját, és lelépett. 'Ántik dolgokról csevegünk', kötötte egyszer (K) orrára, akinek eszébe villant, hogy ebbe azért egy kicsit belehallgatna. Aztán meg, hogy mégsem. Ők biztos nem politizálnak, valamilyen képp ez a korosztály, főleg a nők, kihagyják a politikát, jó, de akkor miről beszélgetnek? Régi szép idők, nyilván. A férjükről? Régi férfiakról? Régi nőkről? Tíz éve meghalt a férje. A barátnője férje is, ki tudja, hány éve.

(0.10)

Hélios,

„Hyperión fenséges fia sokáig hagyta állni naplovait” (Kerényi),

amikor Pallasz Athénéé, Héphaisztosz pörölycsapása nyomán teljes fegyverzetében patant elő Zeusz fejéből. Zeusz elnyeli első feleségét, Métiszt, mert tudja, hogy villámainál „a bölcs tanács” erősebb lehet. Hyperión Uranosz és Gaia fia, a hat titán egyike, felesége, Theia titanisz szüli Hélioszt, Szelenét, a Holdat, és Éósz, a Hajnalt. Testvére, Kronosz titán, sarlóval lemetszi apjuk, Uranosz faszát, és ahogy a háta mögé, a tengerbe hajítja, kiemelkedik a habokból Aphrodité. Kronosz, az Idő, elnyeli gyermekeit. Csak Zeusz menekül meg. Merkúr áll a legközelebb a naphoz.

(2.12)

Hazaérkezik a nyaralásból, meséli (K) anyja, a nővére nyit ajtót, rámered, és azt kérdezi tőle, hogy kit tetszik keresni. Utánozhatatlan úrilányhangfekvésben. Hirtelen nem ismeri.

ri föl a testvérét, két hónap alatt változott fiús kislányból csinos fiatal nővé. Néznek egymásra, (K) anyja nevet a nővérén, annak meg nyitva marad a szája. 'Anyuka, most azonnal férjhez akarok menni!', közli az anyjával, ellentmondást nem tűrően. Beront a szobába az anyjához. Nem kiabál, de fölmege a hangja. Fölsiklik a hangja. Hozzáment az első fiúhoz, aki ezt szörnyen akarta, egy Pista nevű, mokány, vidéki úrigyerekekhez. Sokan akarták volna, nem állt neki válogatni, a leginkább igyekvő udvarlójához ment feleségül.

(2.13)

Ennyi és ennyi kataszteri hold. Az apja mondja (K)-nak, (K) az ő hangján hallja, és tudja, hogy az apja nem akar ezzel semmit. Úgy különösképp semmit, de azért azt gondolja, nem árt, ha a fia tudja ezeket, aztán hogy megjegyzi-e vagy nem, az ő dolga. Vagy csak úgy mondja magában? Magának? Háromezer hold, az ezerhétszázhuszonhat és fél hektár. Versenylovak, likórgyár, pomázi villa. 'Az összes Wagner-opera, 33-as lemezeken', teszi hozzá kissé gúnyosan az anyja. Amit 'ausgetippelt egy jóképű orosz tiszt vitetett el' a pincéjükből a tisztiszolgájával ostrom alatt. Snájdig és ausgetippelt, ezek (K) anyjának a szavai. Nem sokat meséltek a fiuknak ezekről a régi dolgokról, és (K) valahogy nem kérdezte. Kérdezte, csak nem úgy, nem eléggé. Odafigyelt, de nem eléggé. Fél hektár, az ötezer négyzetméter. Cirka 1400 négyszögöl. Mi az, hogy eléggé odafigyelni. Kellőképp. Túlságosan korán van.

(2.14)

'Bejöttek az oroszok, nem tréfa', ezt a mondatot (K) az anyja hangján hallja, nem az apjájén. Ruszkik, mondja. (K) apja hazajött a fogságból, megkereste azt a lányt, akiből aztán (K) anyja lett, és a Városligetben megkérte a kezét. Nem túl sokszor beszélt az apja vele erről az egészről. Egyszer (K) leültette őt a dohányzóasztalhoz, rávette, hogy írja le, ami a háború alatt történt vele. Írjon le belőle bármit. Tíz-tizenkét teleírt oldal, nem túl érdekes, nem ment neki jól. Az anyja mesélgetett az ostromról. 'Hát, az volt a legjobb, hogy a Horthy Miklós út másik oldalán, a házunkkal szemben volt a Hadik kávéház, és ostrom alatt, tűzszünetben, a nővéremmel átszaladtunk az úttesten. Kivártuk a géppuskaszorozat végét, és akkor. Mert a Hadik pincéjében még felbontatlan karton konyakot is találtunk.' *Legjobb.* Aztán átjött a 2. ukrán front a Dunán. (K) nagyapja légópincéjében nap-hosszat az ágyon feküdt, a két lányán, hogy ha a ruszkik lejönnek, ne találják meg őket. Nem találták meg őket. Ha valami gyanús zaj volt a pincelejárathoz, bebújtak az ágyne-műtartóba, és ott kuksoltak.

(2.15)

Egy ház sokkal inkább a ház terve, mint téglái összessége. Ha lerombolják, újjáépíthető. A háború után bezárták a Hadik kávéházat. (K) nagyszülei a Hadikkal szemközti egyik házban laktak, a Horthy Miklós úton, és hiába mutatta meg (K) anyja a gyerekeknek, hogy pontosan melyikben, (K) később nem emlékezett rá. A Lukácsot csak átnevezték. (K) a Lukács előtt járt el nap mint nap iskolába menet és hazafelé az iskolából. A Népköztársaság és az Izabella sarka, Különlegességi Cukrászda volt kiírva, de mindenki Lukácsnak hívta. Álldogáltak a forgóajtó előtt Pasztuhhal vagy a Bartával a kiáramló kávéillatban. Ha lebontják, vagy átalakítják, mint a Béke Hotelt, külföldre költözik, döntötte el (K). Nem bontották le, a felébe egy bank költözött, a pincerészt bezárták. Elrontották örökre. (K) nem költözött külföldre. Az épületek rekonstruálhatók, maradnak tervrajzok, fényképek, el tudnád mesélni, hogy mit hová, amúgy is, mi az, hogy örökre.

A pincét majd mindenképp meg kell nyitni, az volt a legjobb, pléhtányérkákból adták a fagyaltot, minimum legyen így még egyszer. Maradjon úgy.

Két vagy három különlegesen vén, száz év körüli kisasszony majd megint, ha úgy alakul, irtóztató lassúsággal tolvaj maguk előtt a forgóajtót, kávé-, cigarettafüst- és parfümillatfelhőben kitépnek az Andrassy útra, és görcsösen egymásba kapaszkodva elcsoszognak a platánok alatt a kispálya felé. A Nyolcszög felé, amit egykor November hetedikére hívtak. Nem is oly rég mocsaras terület volt erre felé, mély gödörrel, amit tót kubikusok töltöttek föl a Duna hordalékával.

(1.19)

(K)-ék lakásán folytak bridzspartik. Ormaiéknál is. Ormai szülei öregek. Enyhén hajlott hátú, elegáns öregúr és neje, egy nagyon öreg, nagyon kicsi, fürgén mozgó néni, kis kalapban. Fehér csipkekesztyűt hord, gyorsan szedi a lábát a lépcsőn, úgy beszél (K)-val, mint ha mindent tudna róla. Mert mindent tud róla, csak rá kell pillantania. Barta faterja ultizott, és folyamatosan piaszaga volt. Feküdt az ágyban a tévéjük előtt, és piaszagot árasztott. Pásztornak nem élt az apja, vagy lehet, hogy élt, de rég otthagya őt a muterjával együtt. 'Azt üzeni a muter, hogy egyszer megint gyere föl hozzánk', néz (K)-ra a Pasztuh. 'Ultizunk hármásban. Nem tudok vele ultizni. A muterrel nem lehet ultizni. Ketten nem lehet ultizni.' (K) nem tudott ultizni. 'Jó, majd felmegyek', mondta, de nem ment föl. Egyszer fölment. 'Nem tudok ultizni', mondta a Pásztornak, akin látszott, hogy ezt nem érti. 'Nem tudsz?' Hitetlenkedve rázta a fejét. 'Nem.' A prolik ultiznak, az urak bridzselnek, ez például különbség. És még mi minden. Nem sok minden.

(8.6)

(K)-ék bridzseltek, vagyis nem ők, mert (K) nem bridzselt, a húga sem, az apja és az anyja bridzselt, meg néhány rokon. Néha (K) is, mert valamennyire megtanult mégis, kicsit az elején lehetett nézniük a licitet. Egyszer Loli valamivel korábban érkezett, Miki nélkül. (K) nyitott ajtót, az anyja a konyhában nem hallotta a csöngetést. (K) épp a matekérettségire készült, és elég ideges volt. 'Mit csinálsz', kérdezte tőle Loli, de nem várta meg a választ, a zsebébe nyúlt, és (K) markába nyomta az ezüst cigarettatárcáját. 'Most érettségizel, mi? Ezt neked adom, neked úgyse kell, már nem dohányzom', mondta. 'Nem szabad.' Már meghalt. 'Jó nagy balhé van a Hősök terén, nem?', mondja (K) anyja a konyhában.

(9.4)

És csóválja a fejét. Nem kérdez, a kérdései is kijelentő módba teszi. Bableves lesz, áztatja a babot. Mindez a bridzseléshez képest huszonöt évvel később történik. Okos és gyors. Azt mondja vissza, amit hall a tévében, és alaposan kiszínezi. Nem azért mondja, mert buta, hanem mert úgy gondolja. 'Mi van ideírva, hány órát kell áztatni?'

(8.7)

'Négy', válaszol neki (K), az anyja legyint egyet, nem kell annyi. 'Szegények', teszi hozzá, és nem lehet tudni, hogy a tüntetőkre gondol-e. Kicsit gyenge. Mindent megcsinál, főleg dolgakat is, ha (K) szól neki, hogy azt meg azt nem kell, csak legyint. Bridzselnek, ő köztük a legjobb, de unja. A játékot is, a többiekét is. A férjét is. Hogy Miki miért ennyire lassú, és Loli miért önt magára 'minden egyes alkalommal' egy fél üveg Givenchyt. 'Anyád itthon van', kérdezi Loli (K)-t, aki ajtót nyit neki, de még mielőtt (K) bármit válaszolna, kinyitja a fürdőszoba ajtaját, és behúzza. Lerántja (K) farmerján a cipzárt, elé térdel, egy mozdulattal előkotorja a farkát, és a szájába veszi. (K) azonnal beleélvez. 'Ez aztán a tempó', nevet Loli, és hagyja, hogy a geci az arcára fröccsenjen. Tovább szopja (K)-t, aki néhány pillanat múlva megint a nő arcára élvez. 'Nosza', mondja, föláll, a tükörbe pillant, a szájába tolja, ami az arcára fröccsent, és kikukkant az előszobába. 'Ez gyorsan ment. Jó volt?' Nem várja meg, amíg (K) kinyög valamit, kilép az előszobába, az ajtót (K)-ra csukja. 'Most már fog menni a matek, vagy mi a franc, mi?' Hallani, ahogy az öt ujjával végigzongorázik az ajtón. Élesen kopog a fán a körme.

(6.8)

(K)-éknál a guriasztal előtt volt két fotel meg egy kerek asztal, tüllterítővel. (K) nagymamája hímezte, eltakarja a letépett női köröm formájú repesznyomot, ami ötvenhatban keletkezett rajta, mikor belőttek az ablakukon. (K) apja a fotelban, a lehetetlenül bordó tréningnadrágjában a körmét manikűrözi. A *Háború és béke* van a térdére fektetve. Cigaretázott. Kórházban fekszik, egy huszonhat személyes kórteremben.

(6.9)

Az asztalon nagyobbacska ezüstdoboz, apósa V. M. monogramjával, finom farekeszekkel, kivehető falapocskákkal. Akkurátusan kibont egy cigarettapaklit, szálanként belerakosgatja a rekeszekbe. Borostyánszipkái voltak. Terv, Kossuth, Ezüst Kossuth. Sellő, hosszú, üres szópókával, úgynevezett orosz cigaretta, azt beszélük, hogy a gyárban munka után össze-söprögetett dohányból csinálták. (K) apja később beszerzett egy Szuperfilt nevű szipkát. A rézbetét megsűrte a nikotint. Kiveszed, lemosod, állati büdös. Valamit szűrte, és az a valami bűzlött. (K) anyja hosszú, műanyag szárú papírszipkát használt, beledugdosott egy kis vattát, azt cserélgette. Volt még a dobozban cigarettatöltő dűzni is, (K) nagyapja használta. Gondosan megtöltötte, becsappantotta, bedugta a hülnibe, pálcával belenyomkodta a dohányt. Más nem használta, az öregúr ahogy többé nem jutott hozzá a Hercegovinához, egyszerűen abbahagyta a dohányzást. (K) anyja szerint 'az apu', ha 'rájött', olyankor nekiállt, és meglocsolta a fikuszt. Tüllocsolta. Amikor már nem gyártottak Sellőt, (K) anyja egy Tátra nevű női cigarettát szívott. Aztán Sopianaét. Akkor már (K) apja is.

Most föl soroltam nagyjából az összes márkát. A Munkást kihagyták. Nem volt még Fecske.

Volt még néhány családi ezüst cigarettatárca, ezek lassanként eltűntek. Eladogatták. Betették a zaciba, és amikor baj volt, eladtak egyet-egyet. Elegáns, négyszögletes, férfi ezüsttárca, hosszában aranyozott, széles szalagdísszel. (K) apja belapátolja a szentet a kályhába. A lapátra borítja a hamutartóban levő csikkeket, a tűzre hajtja.

(0.11)

A barlang, sötét üreg,

ahol Hermész született, kaotikus őshely, így Kerényi, gyermekistenekről szólva.

Ott minden véletlenül van úgy, ahogy van, igaz, nincs tisztázva, hogy mi a véletlen. De kilépvé onnan, az újszülött Zeusz holdsütötte tájára ér, a napvilágra, ahová „a mi napunk és holdunknak fénye esik”. (K) fölbred. Ahogy kibotorkál a gyerekszobából, látja az apját. Alszik, égve hagyta a lámpát az éjjeliszekrényen, a könyve lecsúszott a parkettára. Tükhé, a Véletlen. Hermész és Aphrodité lánya.

(2.16)

Sors, forgandó szerencse. (K) apja a kiskunfélegyházi tanítóképző után a székesfehérvári 3. gyalogezred nehézgépszázadához vonult be tényleges katonai szolgálatra. Huszonnégy éves. Az emléklapos tartalékos tiszti iskola után 1938. november elsejétől a 3/I. zászlóalj 1. puskásszázadának parancsnoka. 1944. november 24-én Lelesz község mellett megsebesült. A Latorca mentén kialakított védelmi vonal ellenőrzése közben érte a lövés a jobb combján. Legurult a töltésről, a katonája vitte hátra. A lövedék átfúrta a lábát, az ütőer falát horzsolva a vádlinál távozott. Ha egy milliméterrel beljebb éri, elvérzik, ha kijjebb, pár hét alatt felépül, visszakerül a frontra, elesik, vagy orosz fogságba kerül. Ezek voltak?

(1.20)

Nagyanyjuk magyaráz valamit a konyhában (K) hűgának. (K) benyit, nem vesznek tudomást róla. Nem vették észre? Menjen ki? A dinsztelésről volt szó. Vagy a menstruálásról. (K) sokáig nem igazán tudta, hogy mi a menstruálás. Meg a dinsztelés. Igazából sosem jött rá, mi a dinsztelés.

(4.13)

A *Magyar Nemzet* jár nekik. Előfizettek, a postás reggel fölhozza, az ajtórésbe dugja. (K) elolvassa a sportrovatot, főleg, amit a futballról írtak. Komcsi lap, mégis valahogy másképp, és azt, hogy miért másképp, (K) nem egészen érti. Van, amit ért, semmit sem ért nagyon, nem beszélgetnek ezekről. Kérdezze meg? De mit? Az apja mondhatott volna ezt meg azt, gondolja (K). Nem mondott, és kész. Kik azok a komcsik. Milyenek a kommunisták, milyenek a nők, hogy kell beszélni komcsival, hogy kell beszélni egy lánnyal. Mit mondj, mit ne mondj, ehhez hasonlók. Mik voltak régen.

(7.4)

Akkoriban. Hajdanán.

(5.4)

Miként mentek a dolgok, miféle dolgok mentek, miért volt úgy, ahogy volt. A verseket is elolvasta a szombati számban, nem mintha tetszettek volna neki. Ami tetszett, azt gondosan kivágdosta, és könyvjelzőnek használta. Csak évtizedekkel később jutott eszébe megnézni, hogy a kivágott részek hátoldalán miféle szövegtöredékek vannak a kommunizmusról. Hogy tulajdonképp mi komcsi, és mi nem. Minden az volt.

(1.21)

Vasárnap délelőttöként a Mezőgazdasági Múzeumba járogattak az apjukkal. Vajdahunyadvár, mezőgazdaság, jó kis vasárnapi, ebéd előtti program. Végigsétáltak a Szondyn vagy a Népköztön a Ligetig, megnézték, amit meg, aztán szépen hazasétáltak a platánsoron. Túlzás, hogy odajártak, mindenesetre megnézték párszor. Elég sokszor, az ilyesmi mindig túl sokszor történik ugyanúgy. Vágtat a Kincsem nevű ló, animációs trükkel végtelenítve. Szögletesen vágtat, vacak szerkezet, bedöglik, megjavítják, megint bedöglik. (K) anyja főzi az ebédet, néha a nagyanyja, felosztották egymás közt. (K) húga szerint egyszer háziállatokat hoztak faluról a múzeumba. Föltereltek a parasztok néhány tehenet meg ökröt Pestre, a Ligetben legelésztek, a múzeum háta mögött, (K) erre egyáltalán nem emlékszik. Aztán, ahogy a testvére mesélni kezdi, mintha mégis emlékezne valami tehenekre a csónakázótó partján. Szarvasmarha-bemutató volt, lássanak a pestiek már végre egy tehenet. Juhok is voltak. Az állatokat terelik.

(1.22)

Az a tömeg, amit terelni kell. Az óriásbálnára emlékszik, szépen ki volt fektetve a Felvonulási téren, a Lenin-szobor helyén, be lehetett sétálni a gyomrába. Kis híján. Kiterítették a bálnát a Műcsarnok mellé, bekukkanthattál a szájába. Benyelt, mint Jónást a cet. Akkor még nem telepítették oda a Lenin-szobrot. (K) nagyjából tudta, mi a mezőgazdaság. Szántanak, kapálás, dughagyma, tehen, baromfi, szamóca.

Mit írjak még a mezőgazdaságról?

Szarvasmarha. Gülle. Disznószag, pipacstenger, gyomirtás. Csikászok, pákászok, halászok, borászat. Már rég nem áll ott semmiféle Lenin-szobor.

(6.10)

(K) apja a középső szobában pasziánszozik. Kirakja a pakli francia kártyát a dohányzóasztalon, néha beleszív az Ötéves Tervbe. Csak egyszer rakja ki, ha kijön, abbahagyja. (K)-nak tetszik a cigarettafüst illata. Ha nem jön ki a pasziánsz, akkor is abbahagyja. Ha kijön, örül. Általában nem jön ki. Gondosan manikűrözi a körmét. Apósa egy újsággal az ölében németül motyorászik magában, kommentálja, amit olvas. Valamit mindenképp kommentál. (K) apja az állólámpa alatt a *Háború és békét* olvassa. Befejezi, kezdi előlről. *A Buddenbrook ház. Effi Briest.* (K) mellette ül. Nemigen beszélnek meg semmit. Akkor sem, később sem. Ötvenhatban lementek a légópincébe.

(8.8)

Nem beszélnek ötvenhatról. (K) apja akkor két éjszakát nem volt otthon, ezt (K) az anyjától tudja. Az oroszok bevonulnak Prágába, erről se beszélnek. Az orosz frontról se. A szülei hallgatják a Szabad Európát, (K) is, nem ugyanazokat a műsorokat.

(4.14)

Pasztuh (K) osztálytársa volt. Alacsony, puha gyerek. Puhány, mackóforma. Pásztor amúgy, mármint a neve. Nem barátkozott vele senki, (K) sem. Az Izabellában laktak, és (K) egyszer fölment hozzájuk tévézni. Nyilván nem tévézni, hanem focimeccs miatt, a Győri Vasas ETO játszott, ki tudja, kivel, (K) csak arra emlékszik, hogy kupameccs és Keglovics. Pásztor mamája egyszerű, korán öregedő asszony, rég otthagyhatta a férje. Vagy meghalt

volna? Pasztuh faterja, mert (K) nem tudta azt mondani, hogy Pásztor, ha eszébe jutott a Pásztor. Igaz, nem is jutott eszébe.

Nekem jut eszembe.

Ment föl focit nézni Pasztuhhoz, mert az hívta, és nem egyszerűen csak hívta, hanem szép udvariasan megkérte rá. Nekik meg nem volt tévéjük. A mamája nyitott ajtót, jelentéktelen külsejű nő, látszott rajta, hogy örül a fia barátjának, és ez lett volna (K). Barátkoznak a kisleány! Mégiscsak!

Gondolom. Valahogy ez van előttem. Apró néni, csúf és örül.

Pasztuh is örült, jó, legyen Pásztor, szóval csörtet kifelé a szobából élénk szevaszozással a Pásztor, vigyorog, lengeti a karját,

(4.15)

intetet, ilyesmi,

majd még mindjárt folytatom, de az azért érdekes, hogy miért jutott eszembe. Miről, és miért most. Nyilván Berlinről, az osztálykirándulásról, végül is mindegy.

Megnézték a meccset, Győrből adták, Győrffy, Povázsai, Palotai, Korsós, a Lokomotív Szófia ellen. Vagy Chemie Leipzig, vagy Amszterdam, vagy a Benfica Torresszel, Eusébioval és José Augustoval. Inkább a Lipcse volt amúgy, mert a magyarok győztek, és az anyukája hozott be két szelet vajás kenyeret trappista sajttal. (K) nem szerette a trappista sajtot, de ez a trappista jó volt. Jobbfajta, volt íze. Létezett jobbfajta trappista sajt? Hosszú előszoba, barnára piszkolódott falak, égett a lámpa, a villanykörte belógott a képernyőbe, amittől rosszul lehetett csak látni a meccset. Meztelen villanykörte, savanykás konyhaszag, zizegett a televíziójuk, Pásztor folyton állítgatta az antennát egy sámliról, az anyja meg folyton ki-be járkált, és aggodalmas arccal jajkiszfiamozott. Mert *annyit* kiabáltak. 'Annyira kiabáltak, kisleány!' Hat gól, hat kiabálás. (K) többet nem ment hozzájuk, ki tudja, miért, és később már azt se tudta volna megmondani, hogy akkor miért ezeknél a Pásztoréknál nézte a Győr–Kémia Lipcse meccset.

(4.16)

Lipcseben is voltak kirándulni egy egész napig, nem emlékszik semmire. A templomra se. Széles utca villamossal, az utcában egy Szeged nevű étterem, méteres neonbetűk villódnak a szürke házfalon. A másik oldalon várakoznak a buszra. Elcsattog egy kékre festett villamos, másodpercekre kitakarja a Szeged feliratot. A templom mintha mégis rémlene neki. Mindenki a gyerekkoráról fecseg vagy hallgat. Gyerekkori ügyek, ez-az megvan belőle.

(9.5)

Akkor is, ha konkrétan alig emlékszik valamire.

Erős jelenetek a környezetük nélkül, ezekhez képest a későbbiekre még rosszabbul emlékszel. Vagy végképp sehogy.

Bajnóczyék sötét előszobája, ormótlan, barna szekrényekkel. Emlékszik rá, hogy hol állt a tévéjük. Ónémet tálalószekrény, rajta a tévé, a tévé mellett túl nagy fikusz túl nagy cserépben. Bajnóczy anyukájára is emlékszik. Magára Bajnóczyra. Az ideetlen, hóentrógeres rövidnadrágjára meg a térdig húzott zoknijára. A Csengery utcában laktak, közel a Hunyadi térhez, körgangos házban, volt bábszínháza, folyton bábszínházasdit játszottak. Vagy fejeltek. Ez is meg az is, attól függ. Bajnóczynak furán lógott ki a tiroli bőrgatyájából a lába, mint valami bábfigurának. Két befüggönyözött szárnyas ablak, közte a televízió, a Tatabánya–Fradí meccset adták, és egyáltalán nem kellett állítgatni az antennát, mint Pasztuhéknál. Szünetben monoszkóp és pogácsázás. A pogácsa nem volt olyan finom, mint amit (K) nagyanyja sütött bridzsezéshez. Jó volt, de nem annyira jó. Ami van, eltakarja azt, ami volt, lefödi, besüllyeszti, egyszerűen eltévednél, ha egy negyven évvel ezelőtti helyzetbe visszatennének. Nem találnál haza. Nem találnád a kulcsot.

(4.17)

Semmihez. Azonnal kifordulnál a közértből a szag miatt. A kékülő parizer miatt. A kívül körbe-körbe kékes, beljebb zöld, középen pörsenésesen vöröslő parizer szaga miatt. Alu-

mínium-bödönökben tárolták a tejfölt. Volt ezek szerint tejföl. Volt margarin. Vékony pengéjű késsel vagdossa a vajtömböt egy asszony, zsírpapírba csomagolja, a mérlegre dobja. A húsrészlegnél egy szép, a szépségét tökéletesen figyelmen kívül hagyó, halálfáradt nő metél valamit, lehetett nézni a mellét. A kötényt a mellén. A kötényen keresztül elképzelné a mellét. Ahogy hasát a pultnak nyomva dühösen szeleteli a parizert, nem néz senkire, és a kurva istent szapulja az orra alatt. Rossz, rossz. Rossz élet. Miért ilyen rossz? Ahogy a fardatságtól a hentespultnak támaszkodik, fekete zsírcsík keletkezik keresztben a köpenyén.

(1.23)

A Szent Család-plébániatemplomba jártak hittanra a testvérelével. Az volt legközelebb, hat hét utcasarok, oda írárták be őket. Nem sok mindenre emlékszik a hittanórából, gyakorlatilag semmire. Nem figyelt oda rendesen, ezek szerint. Arra emlékszik, hogy hideg volt. Akkor készítették a templom freskóit, József szamaragol Máriával és a Kisjézussal, ez tetszett neki. Meglátszik a lehelet. Magyarázza a pap a hittant, pizmog a festő, unatkoznak a gyerekek. És fáznak. És kővé dermednek.

(0.12)

A gyerekek kővé váltak.

(1.24)

A ronda, magas szárú cipője nyomja elöl, a lábujjánál. Hideg a templom fapadja, lassacskán fölmelegíti a fenekével. Bámulják, ahogy a festő komoly műgonddal pemzlizi a szamarat. Elsőáldozás előtt ki kellett volna gondolnia a bűnökét, de semmi jó nem jutott eszébe. Törte a lábát a bakancs. Feltörte a lábát a bakancs. Mit találjon ki! Csúnyán beszélt?

(1.25)

Hazudott? Kitalálja, meggyónja, meg van hatódva, vannak bűnei, az apja kezét fogva sétálnak hazafelé a Szondy utcán a kommunizmusban. A templom kapuján belóg a kommunizmus. Bedugja a nyelvét a kommunizmus.

(2.17)

A *Sztalingrádi Madonna* című szénrajzott Kurt Reuber hadnagy, protestáns lelkész és katonarvos készítette 1942 karácsonyán, a sztalingrádi csata alatt. Weihnachten im Kessel 1942, írta a képre, és János evangéliumából a Licht, Leben, Liebe szavakat. Berlinben van, a lebombázott Vilmos császár emléktemplomban, a kendőbe burkolódzó Máriát ábrázolja a Kisjézussal. A Kessel körülkerített katonai terület, a bekerített német hadsereg a Sztalingrád erőd elnevezést használta.

(1.26)

Bajnóczy faterja a tévé melletti szekrény oldalába vert szögön lógatott egy blokkot, és ha valamit érdekesnek talált, felírta. A szekrény tetején, egy bögrében tartotta a töltőtollát, ha írni akart valamit a blokkra, székre kellett állnia, hogy elérje. Kilép a papucsából, áll a széken, billeg. Felírja, milyen idő lesz másnap az időjárás-jelentés szerint, és összehasonlítja a valósággal. A valóság eltér. 'Sose trafálják el', ismételteti diadalmasan. Néha eltalálják, ennyiszor még ő is eltalálná. Fölírta, melyik államfő halt meg, ki hová utazott, ki fogadott kicsodát. Ha meghal valaki, akit Bajnóczy papája fontosnak gondol, a szekrényhez tolja a székét, föláll rá, kiveszi a bögréből a tollat, lecsavarja a kupakot, és följegyzí az illető nevét. Tudta kívülről, melyik államfő kit fogadott, hová utazott, mikor patkolt el, és ha eszébe jutott, kikérdezte a fiacskáját. 'Ha *olyanja* van', panaszkodik Bajnóczy (K)-nak. Még (K)-t is kikérdezte, ha meglátta. Az öreg Bajnóczy Fradi-drukker volt, a fia nem is mert volna nem a Fradinak drukkolni. 'Nem mernél', bosszantotta vele (K). 'Dehogynem', vágta rá Bajnóczy azonnal, 'mernék hát!' De nem mert. Titokban a Győri ETO-nak drukkolt, mert azok is zöld-fehér szerelésben játszottak, de hát a Győri ETO mégsem a Fradi. (K) a Fradinak drukkolt. Hogy lehet nem a Fradinak drukkolni! Nézték a múkorcsolyát. Jégtánc-világbajnokság, dögunalmas, de lehet nézni, ahogy

(1.27)

a Protapopov házaspár, két valószínűtlenül csúnya ember siklik a jégen. A férfi sikkesen tolja pálcikavékony feleségét valami negédes zenére, és hátha elzúgnak! 'Megszépülnek', suttogja áhítatosan Bajnóczyné. Protapopov és Protapopova, Oleg és Ludmilla, ezt akkor mindenki tudta. 'Szépek, nem?' (K) szerint nem voltak szépek. 'Ruszkik', sziszegi a férje. Ne a gyerekek előtt, hallja (K) Bajnóczy néni fojtott hangját, németül mondja, ahogy (K)-éknál is szokás. Színezős előlapot illesztettek a képernyőre, alul halványzöld, felül kék, közepén sárga. Kék az ég, zöld a föld. Almássy Zsuzsi felugrik, amennyire bír, és teljes terjedelmével a fenekére zuhan. 'Beszakad a műjég', ezt többször is elisméli az öregúr. Nem nevet, komoly az arca. Odamegy a blokkhoz, följegyez valamit. 'Beszakad alatta, nem kétséges', állapítja meg elégedetten. A futballmeccseket nem nézi. Bajnóczy nézi a meccseket (K)-val, és hülyeségeket beszél. 'Nem is volt les', mondja. Falus szerint a Fradi reakciós csapat. (K)-ék reakciólok. Bajnóczyk is.

(2.18)

Az öreg Bajnóczy is Kistarcsán volt. 'Ismerek egy Józsefet', mondja (K)-nak, és megisméli (K) vezetéknevét. 'A nagybátyád? Együtt ültünk.' Úgy tűnik, mintha neki akarna kezdeni a mesélésnek, aztán semmi. Otthagyja (K)-t meg a fiát. 'Ezt csinálja', int a fejével Bajnóczy az apja után. 'Mit?', kérdezi (K). 'Mit mit, nem látod? Belekezd és otthagyt.'

Háborús bűnös és koholt vádak. A koholt szót mintha erre koholták volna. Koholt mesével dugák be csúfra Dánország fülét.

(1.28)

Átviszik a kardigánokat az összeállítókhöz. Csepeliék az összeállítók, a Majakovszkijban laknak, egy körúthoz közeli ház magassföldszintjén. Csepeli meg a felesége összeállítják a pulóvereket, leadják mindenféle boltba meg butikba, (K)-nak fogalma sincs az egésztől. Van tévéjük. Az udvarra nyílnak az ablakok, (K) megy az apjával a folyosón, már a lépcsőházból látszik az adás, Anglia–Világvalogatott meccs. Puskás is játszik, meg szabad nézni náluk. (K) szülei hazaérkeznek a hivatalból, és *kötnek*. Csepeliék zsidók, ezt tudni lehet, (K) valahogy tudja is, bár azt nem tudja, hogy honnan tudja. Az összes pulcsi ronda. Délután a szülei nekiállnak kötni. Megy az orszógép a lakásban, hangosan zúg, mindent egyenletesen elborít a cérnából kiszálló pihe. Pulóver, kardigán, ha elkészült az adag, árcipelik trolival a Majakovszkijba. (K) szívesen megy velük a Csepeliék lánya miatt. De az soha sincs otthon. Di Stéfano, Eusébio, Schnellinger. Denis Law. Puskás beállt a második félidőben, nem sokat csinált, a riporter nem mondta ki a nevét. (K) ezt

szerintem

nem vette észre. A Csepeliék lánya rá se néz (K)-ra, véletlenül sem. Legalábbis (K) nem látja, hogy ránézne.

(4.18)

Átjárt Bajnóczyhoz unalmában. Jobb híján. Végül is Bajnóczy a barátja, átsétál a barátjához fejelni. Fejeltek az előszobájukban Bajnóczy szuper kis pöttyös gumilasztijával. Bajnóczy nem tudott fejelni, de szeretett, (K) szörnyen unta. Ráfejeled, bemegy, ez unalmas. Hatnull. Ha gyengébben fejeled meg a gumilasztit, azt is bevédi. És bosszankodik. Dühöng. Balra tekeri a fejét, úgy tartja sokáig. 'Még egy visszavágó', integet dühösen. (K) direkt gyengén fejeli, Bajnóczy kivédi, ilyenkor nem örül, hanem diadalmas. Átmege hozzájuk tévzni. Pogácsát enni. Nem túl jó a pogácsa. Fuksznál nem lehet fejelni, ráadásul a Fuksz se tud fejelni. Bartával nézik a *Tell Vilmos* című sorozatot, izgalmas. Bartáék közelebb laktak (K)-ékhoz, a Rózsa utcában,

elfelejtettem, hányas szám, azt is, hogy melyik ház.

Egyetlen emelet, körgang, mindenhol jön le a vakolat. Ha nekidölsz a válladdal a falnak, leomlik egy darabon. A lépcsőfordulóban két közös vécé van, oda jár mindenki. Bartáék szomszédja megy vécére, kezében egy spulni papír, hóna alatt a *Népszabadság*. Öreg. Csozog, az egyik lába merev. Barta tudott focizni, vele jó volt fejelni. 'Fa

(6.11)

sz', int a fejével Barta, az öreg felé. 'Ávós. Félig agyonbaszták az ellenforradalomban.' Bolyongtak a pincéjükben, igyekeztek eltévedni a finom pinceszagban. A forradalom alatt (K) egész családja levonult a pincébe, (K)-nak tetszett a korhadó tűzifa szaga. Bajnóczynak nem volt testvére. Ráskaynak sem, Bartának sem, Ormainak sem. Fuksznak sem. Azt nem tudta, hogy Simonyinak volt-e testvére. (K) egyszer Pásztoréknál is tévézett, de csak egyszer, véletlenül. Teljesen véletlenül történt. Pasztuhnak se volt testvére.

(2.19)

'Fuksznak hívják', kérdezi (K) anyja a fiától, és egy ütemmel később hozzáteszi, 'ezt a kisfiút?' Akkor ment haza Fuksz. 'Nem, Falus', válaszol (K), 'de mindenki fuksozza.' 'Mert azelőtt úgy hívták', mondja (K) anyja, de azt nem, hogy *mi* előtt volt azelőtt. 'Fuksz Judit volt a legjobb barátnőm. Elvitték, nem jött haza.' Nem folytatja, kimegy a szobából. 'Zsíros pirítós jó lesz?', kiabál a konyhából. Pár perc múlva benyit megint. 'Jó', mondja (K). 'Szerettem volna, ha nekem is olyan élénkvrös hajam lett volna, mint az édes kis Fuksz Jutkának.'

(2.20)

Fejér vármegye alispánja. Igazolvány. Mely szerint hivatalosan igazolom, hogy 1881 évben Sárbogárdon született (itt (K) nagyapja vezetékeve jön) Károly, volt tart. c. tizedes mozgósításkor a volt 17. h. gyalogezredhez 1914. július 27.-én bevonult; ezzel az ezreddel az északi harctérre ment, itt a jaroslavi harcokban 1914. október 15.-én eltűnt, s ezen idő óta volt pótteste mint eltűntet kezelte, és azóta róla semmiféle értesítés nem érkezett. Jelen igazolvány nevezett hozzátartozója kérelmére az itt levő anyakönyvi lapja alapján lett kiállítva. Székesfehérvár, 1927. május 18.

(0.13)

Az onchésztozi öreg megpillantja Hermészt. Ártani fog neki. Ez a pillantás árt. Az öreg tompa és merev. Motorosruhát visel. Csoszog, közben meg igyekszik úgy tartani a felsőtestét, mint a régi vagányok. Kitolja a sufniából a motorját, látszik, ahogy koncentráll arra, hogy senki ne lássa, milyen nehezen megy neki. Berúgja a motort. Maga felé dönti, kikattintja a hegyesorrú cipőjével a kallantyút, és tiszta erővel rátapos. Még egyszer, még egyszer, míg föl nem bög a motor. Hermész vezeti Priamoszt, aki átjut a görögök táborán Akhilleusz sátoráig. Nem veszik észre. Véletlenül.

(0.14)

Isten, isten, mondja maga elé, csak úgy *taláromra*, vagy mi, ha megkérdeznéd tőle, fogalma sem volna arról, hogy a szót mondogatja, vagy valakit megszólít. Vagy az a szó a valaki. Vagy a kettő ugyanaz. Felbög a motorja.

(2.21)

Tekintetes Főjegyző Urnak, Sárbogárd. (Itt (K) apjának a neve jön), ki jelenleg Székesfehérvárott m. kir. tényleges zászlós, atyja után sárbogárdi illetőségű, ez év folyamán fog a Ludovica Akadémiára tanfolyamra felkerülni, hova is a következő okmányok szükségeltetnek részére. 1. édesatyja, néhai Károly, ki sárbogárdi illetőségű volt, községi illetőségi bizonyítványa. 2. fia (itt (K) apjának a neve áll) hadiárva, ki atyja illetőségét követi, szintén illetőségi bizonyítványa, trianoni záradékkal, illetőleg állampolgársági bizonyítványa. Ezen okmányok f. hó 31-ig lennének, illetve szükségeltetnek a katonai parancsnoksághoz, ezért mély tisztelettel kérném azokat mielőbb vitéz Monostory Ferencz tűzérezredes Úr címére, Székesfehérvár, Vilmos császár út 23. megküldeni. Miután katonai okmányokról van szó, a bizonyítványok bélyegmentesek. Szükség lenne még egy helyhatósági bizonyítványra, mely atyja foglalkozását, vagyoni helyzetét, továbbá fia vagyoni helyzetét és családi viszonyait is igazolja. Megjegyezni óhajtom, hogy néhai (itt (K) nagyapja vezetékeve áll) Károly a veszprémi 31. honvéd gyalogezreddel vonult a harctérre a háború kitörésekor, amikor is atyja, néhai (K) József birtokán gazdálkodott, rövid harctéri szolgál-

lat után hősi halált halt, és így fia, – itt (K) apja neve jön – hadiárva lett. A fiú atyai öröksége készpénzben az árvaszékhez került, amely azt hadikölcsönökbe fektette, amely tudvaleg devalválódott és értékét veszítette. Kérésemet ismételve vagyok teljes tisztelettel: Ócsa, 1939. aug. 28-án.

(6.12)

Az apjuk olvas este nekik. Az ágyukhoz ül. Egy fejezet, nem több, nem is kevesebb, és (K) már az elején azzal foglalkozik, hogy mindjárt vége lesz. Tudja, nem lehet az apját rávenni arra, hogy tovább olvassa a könyvet. Megpróbálják a húgával rábeszélni az apjukat, hogy még egy fejezetet olvasson. Reggel fogja a könyvet, és próbálja belőle kiszedni, amit lehet.

(0.15)

Hermész az istenek parancsára, Iphitosz megölése miatt Héraklést eladja rabszolgának. Omphalé, Tmólosz király özvegye, Tantalosz anyja veszi meg. Szolgál a királynénak, női ruhába öltözve fonnia és szőnie kell, és egy Atüsz vagy Attisz nevű fiút nemz neki. Részt vesz az argonauták kalandjában. Héraklész a legnagyobb hős. A legnagyobb hős a nők szolgálja. Pán és Apollón zenei versenyében Tmólosz, Lúdia királya, Arész és Theogoné fia az ítélőbíró. Apollón lantjátékát ítéli győztesnek. Midaszra, aki Pánt találta jobbnak, Apollón számárfület növesztett. Vadászat közben Midasz megerőszkolta Arkhippét, Artemisz egyik szűz társnőjét az istennő szentélyében. Arkhippé felakasztotta magát, Midaszt az istennő egy bikával megölette. A királyságot Midasz felesége Omphalé örökölte. Fiuk Tantalosz. Pán Hermész vad, szakállas kecske-fia, az arkádiai Dryops nimfától. Pán – Minden. Minden isten kedveli. Nimfák körtáncát vezeti, nimfákat zaklat, hangjával pánikot okoz, Ékhó visszhanggá változik miatta, Syrinx náddá. Pán sípot farag belőle.

(7.5)

Rossz szag van a közértben. Állott, nehéz. Nem szellőzik ki. Hússzag, emberszag, megsavanyodott tej szaga. (K) nem érzi. Érzi, de hát ez ilyen, ez a normális, igazából nem zavarja. Később már zavarná. Bár, igaz, mi az, hogy később?

(7.6)

Bemegy a kórházba az apjához. Huszonöt ágy. Emberszag van. Émelyítő, nem büdös. Durch die Krebsbaracke. Csoszog egy idős férfi az ágyak közt, kimegy a folyosóra. Az ágyak rácsába kapaszkodik. Kijutott. 'Hányan vannak itt', kérdezi (K) az apjától. 'Huszonöt', válaszol az apja. 'Huszonhat', mondja (K), mert közben megszámlolta. Az apja erre nem válaszol. Néz az ablak felé. Átbotorkál egy ember az ágyak közt, a kezében cigaretta. Kilép a folyosóra, azonnal rágyújt. Hozzá lehet szokni a szagokhoz.

(2.22)

(K) apjának mindhárom unokatestvére katonatiszt. Józsi bácsival a Szent István 3. gyalogezrednél szolgáltak, 1939. január 23-tól Józsi a 3/I.-es, (K) apja a 3/III.-as zászlóalj géppuskás század páncéltörő ágyús szakaszparancsnokai. Száznolcvan fölötti, feltűnően jóképű, intelligens, fiatal férfiak, még nincsenek gyerekeik. Kihajtják őket meghalni. Túlélnek valahogy. Igazából nem lehet túlélni. Józsi, hazakerülve a fogságból, 1949 júniusától a Honvéd Akadémia előadó tanára, a Néphadsereg őrnagya. Ahogy az első évfolyam végzett, az ÁVH letartóztatta. 1953. július 13-án *háborús büntettségben és a népi demokratikus államrend elleni izgatás büntettségben* hét évre ítélték. Icka, a felesége, egyedül maradt. Két kislánya meghalt. Józsi 1956 elején szabadult. 'Nagyon szép nő volt az Icka', emlegette (K) anyja (K)-nak, amikor szóba került a rokonság. (K) anyja is szép nő volt. Ha egy szép nő így mondogatja egy másik szép nőről, hogy szép nő, akkor az biztos szép nő.

(2.23)

Hernádsadánynál gyűjtötték össze a 3. gyalogezredet, az Ungvár felől visszavonuló csoportokat. Józsi bácsi vette át a 3/I. zászlóalj parancsnokságát, a létszám töredéke volt a szabályosnak, és folyamatosan bevetették őket. Rendezték a kötelékeket, a székesfehérvári-

akat az 1. hadsereg középő arcvonalán fekvő szolnoki 16. gyaloghadosztályhoz sorolták, a magyar 24. gyaloghadosztállyal és a német 8. vadászadosztállyal, a német XVII. hadtest alárendeltségébe. (K) valahogy ráveszi az apját, hogy írjon ezekről a dolgokról. (K) apja középő szobában a kártyaasztalnál ír *ezekről a dolgokról*. Kötelék, Józsi, visszavonul, Fehérvár, hadosztály, arcvonal, töredék.

(2.24)

1944. szeptember 25-én, miután a szovjetek rohamai a 6. gyaloghadosztály védelmi vonalán megtörték, az 1. hadsereg parancsnoksága engedélyt kapott arra, hogy visszavehesse balszárnyát és középő arcvonalszakaszát a Szent László-állásba és a mögötte levő Árpád-vonalba. A 6. gyaloghadosztály visszavonulását biztosító 3. gyalogezred csapattestei a Turka és Uzsok közti völgyben ásták be magukat. Folyamatosan esik, sár borít mindent, mocsokosak és tetvesek, sok a beteg, rossz az ellátás, a lőszerutánpótlás akadozik, az ezredet súlyos veszteségek érik. A szovjet gyalogság harcokocsiktól támogatva követte őket, a 3. gyalogezred páncéltörő ágyús szakaszai újabb és újabb tüzelőállásokat foglalva fedezték a visszavonulást. Az oroszok katyuskákkal lőttek, a 37 mm-s páncéltörő ágyúk nem voltak hatékonyak a tankokkal szemben. Az Uzsok felé vezető völgy egyik betonerődjében védekező 3/1. lövészszerződöt bekerítették a partizánok, felmentésükre a 3/II. zászlóalj rohamszázadát, a 3/5. lövészszerződöt küldték ki három darab Panzerfausttal és nyolc villámgéppuskával. A század közelharcban visszaszorította az oroszokat, (K) apja századával visszavonult.

(7.7)

A legszebb Vivaldi alatt, piango, gemo,
sospiro, idős férfi lépett a terembe,
épp, amikor elől, a második vagy
harmadik sorban föl-kászálódott egy öregasszony, és
elindult kifelé. Szemben a férfival, aki
viszont befelé igyekezett a székek között,
abban a sorban, amit a rendezők
valamivel szélesebbre hagytak. Pont középben találkoztak,
és rögtön látszott, hogy egyszerűen nem
férnek el egymás mellett. Tényleg nem
fértek el. Vagyis egy darabig úgy
tűnt, hogy csöppet sem férnek el,
aztán valahogy megoldódott, mert mégis elfértek.
Addig helyezkedett, forgolódott és illeszkedett a
két öreg, addig ügyeskedtek és illedelmeskedtek,
amíg aztán mégiscsak elfértek egymás mellett.

(2.25)

Az első hadsereg Tisza menti állásaiban a 24. gyaloghadosztály négy héten keresztül tartóztatta fel a román 4. hadsereg részeit, felszámolva a kenézlői hídfőállást. A védővonal csak a balszárnyon, Ungvártól északra volt erős, a Tisza melletti állások a felázott területen védelemre alkalmatlanok voltak. A hadsereg-parancsnokság ezért az arcvonalat a Zempléni-hegység felé, a Bodrog mögé akarta visszavonni, de a német előljáró parancsnokság ehhez nem járult hozzá. Az oroszok a jobbszárnyon, Tiszadadánál áttörték, Miskolcot és Szerencset is megközelítették, a balszárnyon Ungvárról a szovjet 18. hadsereg Kassa felé nyomult, így az 1. hadsereg többi seregtestének további védelme értelmetlenné vált. Az oroszok 1944. november 24-én a 24. gyaloghadosztály balszárnyához csatlakozó 16. gyaloghadosztály Csap környéki állásait megkerülve Sátoraljaújhely irányában a Bodroigig nyomultak. A szolnoki seregtest állásait feladta és a Zemplénagárd-kelet–Baly-kelet–Lelesz-észak vonalra húzódott. A hadosztály kötelékébe november 12-én beosztott 3/I. és 3/II. zászlóalj Lelesz mellett védekezett, itt kapott comblövést (K) apja, a 3/1. lövészszerződöt parancsnoka. A legénye mentette ki, a vállán vitte hátra. Néhány napra rá értesítették (K) apját, hogy a katonája elesett. Fejlövés.

(2.26)

Fejroncsolás. Lövés, veselővés, fejlövés, aknarobbanás, haslövés. Fogságban agyonlőtték. Tüzérségi lövedék, tüdőroncsolás, akna-telitalát, mell-lövés, szilánkroncsolás, fejlövés, elvérézt, fejlövés, agyvelőroncsolás, gránáttalát, fejlövés, vérmérgezés. Eltűnt. Partizánok lőtték le. Ütőértágulat, szívlövés, aknaszilánk, gerinctörés, szív- és fejlövés, nyaklövés, eltűnt. Fagyás, vonatgázolás, eltűnt. Tífusz, elesett, vérmérgezés, fejlövés, eltűnt. Fóris Miklós főhadnagy, született 1918. március 4-én Budapesten. 1943. február 1-jén Prostornojében fogságban agyonlőtték. Nagy Károly t. honvéd, 1915. április 3. Szár. 1943. szeptember 21-én Krasznopojében kivégezték. Üres, eleven, kísérteties.

(5.5)

Halottak napján kimennek a Farkasrétibe a nagyanyjukkal. Visznek gyertyát. (K) biztos nem találta volna meg egyedül. Gazos a sír, két fejfa, az apjának és a nagyapjának külön-külön. Az apja katolikus, a nagyapja református. Megvan a sír. Elfelejté az útvonalat, nem figyel oda rendesen, de miért nem figyel oda rendesen? A nagyanyja kihúzgál a földből ezt-azt, vizet hoz a nyomókútról, megöntözik a gázt. (K) sehogy nem tudja összehozni az apját ezzel a halom mindenfélével benőtt földdel meg a fejfákkal. Erősen az apjára gondol. Igen, szokott az apjára gondolni. Elég sokat, bár, ugye, mi az elég. Azt álmodja, hogy télen valamiért kimegy a víkendházukba, és ott találja az apját. Ott lakik. 'Te itt laksz', kérdezi tőle. 'Itt', feleli az apja természetes hangon. A zöld mackónadrág van rajta. Sáros a bakancsa. Jéghideg a ház, jégverem, nincs kályha, nem lehet kifűteni. 'És nem fázol?', kérdezi (K). 'De, fázok', válaszol az apja.

(9.6)

Johannes Brahms 1887-től 1897-ig, tíz nyáron keresztül sétálgatott fel s alá Pörschachban, a Wörther See mellett. Az úton félgömb, kispárna formájú, fekete kockákkal van kikövezve, mintha labdákat ástak volna a földbe. (K) egyszer beverte a lábát egy ilyen kőbe. Megbotlott, alig bírta elkerülni az esést, és mert úgy szorította a hóna alatt ((C)) karját, majdnem lerántotta magával. Német katonák masíroznak.

(2.27)

Német katonák vonszolják magukat hazafelé. (K) magához rántja ((C))-t, de épp, mert erősen fogják egymást, nem esnek el. Egymásnak estek. Denn alles Fleisch es ist wie Gras, Und alle Herrlichkeiten des Menschen wie des Grases Blumen. Egyszer pedig (K) nem tudott kimenni a szobából. Nem tud kilépni, mert,

(0.16)

na, az Öldöklő Angyal

(9.7)

elállja a testével a szárnyasajtót. Megtorpan. Megfordul, hátralép, ((C))-re pillant. ((C)) megrázza a fejét. Szétrázza a kontyát. Nevet? Nevet vagy nem, kiad magából valamiféle hangot. 'Nevetsz?', kérdezi (K), mert a nevetéshez tartozó szájmozgást lát. 'Nem tudsz kimenni?', kérdez vissza ((C)). 'Dehogynem, válaszolja (K), de a helyén marad. Bizonytalan a hangja. Hallja a bizonytalanságot a hangjában. Nincsenek angyalok, gondolja. „De mégis, weh mir, hozzátok éneklek, a léleknek szinte halálos madarai, tudván rólatok.” ■ ■ ■

■ **Kukorelly Endre:** 1951-ben született Budapesten. Művei a Kalligramnál: *Tündérvölgy, avagy Az emberi szív rejtelmeiről*, 2003; *Samunadrág*, 2005; *Rom. A komonizmus története*, Második, bővített kiadás, 2006; *Ezer és 3, avagy A nőkben rejő szív*, 2009; *Mennyit hibázok, te úristen*, 2010; *Reggel az egyik istennő*, 2011; *Pálya, avagy Nyugi, dagi, nem csak a foci van a világon*, 2018. Új regénye az idei Margó Fesztiválra jelenik meg a Kalligram Kiadónál.